

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ДІАГНОСТУВАННЯ СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ ЯК РУШІЙНОЇ СИЛИ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СЬОГОДЕННЯ

Постановка проблеми. Нестабільність розвитку світових бізнес-процесів, диспропорційність економічного стану держав світу внаслідок посилення нееквівалентності міждержавного обміну, обмеження інноваційного прогресу та технологічних здобутків розвинутих держав, критичне загострення між державами-лідерами конкурентної боротьби за розподіл світових ринків, обмеженість ресурсів є об'єктивними реаліями життя XXI сторіччя. Ефективність державного менеджменту є однією з основних рушійних сил боротьби з наростаючими диспропорціями, підвищення рівня конкурентоспроможності держав та забезпечення стійкості їх економічного зростання. Основним механізмом забезпечення стабільності економічного розвитку є переорієнтація економіки України на довгостроковий вектор розвитку, екстраполяція проблем в економіці держави на стратегічне планування розвитку стану національної економіки на середньо- та довгострокову перспективу. Однією з важливих умов стабільного розвитку національної економіки є підвищення ефективності управління інвестиційним кліматом на макрорівні. В Україні проблеми активізації процесів інвестування є предметом постійних наукових дискусій, що стосуються досліджень факторів формування інвестиційного клімату, розвитку складових діагностування стану управління інвестиційним кліматом, аналізу окремих аспектів інвестиційних процесів на мікро-, мезо- та макрорівні.

Ефективне функціонування вітчизняної інвестиційної політики в сучасних умовах нестабільності та хаотичності економічного середовища потребує вдосконалення всього організаційно-економічного механізму інвестування, у тому числі, розробки комплексної та дієвої концепції управління інвестиційним кліматом у національній економіці. Розробка концепції можлива при постійному діагностуванні стану управління інвестиційним кліматом за секторами національної економіки, проведенні критичного аналізу обсягів інвестицій у пріоритетні проекти на території України.

Для України, як держави з трансформаційною економікою, необхідно розглядати залучення іноземних інвестицій у контексті структурних та економічних змін. Пріоритетними завданнями, які необхідно вирішувати за участю прямих іноземних інвестицій, є: структурна перебудова економіки, технологічне оновлення виробництва, подолання залежності України від імпорту. Тому, дослідження, результатом якого є написання даної статті, дозволяє провести детальний аналіз обсягів інвестицій у пріоритетні проекти на території України за видами економічної діяльності та визначити перелік основних інвестиційних проектів в регіонах держави в сучасних умовах глобалізаційних зрушень.

Метою статті є пошук шляхів розвитку теоретико-методичних складових діагностування стану інвестиційного клімату і формування пріоритетних напрямів реалізації інвестиційних проектів в сучасних умовах поступальних глобалізаційних зрушень.

Виклад основного матеріалу. В умовах високого рівня глобалізації та інтеграції національних економік, світові зіставлення держав за економічними показниками є одним із найбільш розповсюджених інструментів оцінки ефективності державного управління та рівня соціального розвитку, а також визначення аналізу стану інвестиційного клімату в національній економіці.

Формування інвестиційного клімату в Україні є одним із основоположних понять при складанні планів розвитку економіки держави та акцентує увагу на необхідності виокремлення складових рівнів управління інвестиційним кліматом та відтворення комплексної картини його регулювання в економіці України. При проведенні пошуку концептуального підходу до формування рівнів управління інвестиційним кліматом необхідно враховувати взаємозв'язок рівнів на різних етапах сфери ведення бізнесу та створення цілісного підходу між державними органами влади, бізнес-структурами, потенційними інвесторами та міжнародною світовою спільнотою.

Основні рівні, які формують інвестиційний клімат у національній економіці, наведено на рис. 1.

Таким чином, у процесі дослідження рівнів управління інвестиційним кліматом в національній економіці виокремлюємо п'ять основних рівнів, а саме: інвестиційний процес; інвестиційна сфера; інвестиційна привабливість; інвестиційний пріоритет; інвестиційна політика держави. Одним із основних рівнів та вершиною ієрархії рівнів управління інвестиційним кліматом є інвестиційна політика держави. При реалізації системної державної інвестиційної політики важливим є її узгодження на регіональних рівнях, на яких мають враховуватися перспективи розвитку територіальних одиниць з їх специфічними особливостями, а саме пошук можливості формування потенційної інвестиційної привабливості з інноваційними характеристиками.

Негативні тенденції в розвитку економіки України, яка ще з II півріччя 2018 р. поступово занурювалася в рецесію, у 2019 р. поглибилися. Різке погіршення економічної динаміки, яке у 2018 р. багато у чому було зумовлене стресовими трансформаціями соціально-економічного та політичного середовища, розгортанням бойових дій на сході України, засвідчує недосконалість та вичерпаність традиційних для України факторів економічного зростання. Ці фактори ґрунтуються, насамперед, на переважанні сировинної

складової у виробництві та експорті, експлуатації застарілих екологонебезпечних і ресурсоємних засобів виробництва, високій експортній орієнтації базових бюджетоутворюючих секторів національної економіки, використанні дешевої низькокваліфікованої

праці. За таких умов відновлення економічного зростання в Україні вимагає побудови нової моделі економічного розвитку, заснованої на інвестиційних засадах, глибокій інтеграції промислового потенціалу з екологічною та соціальною складовими виробничого процесу [10].

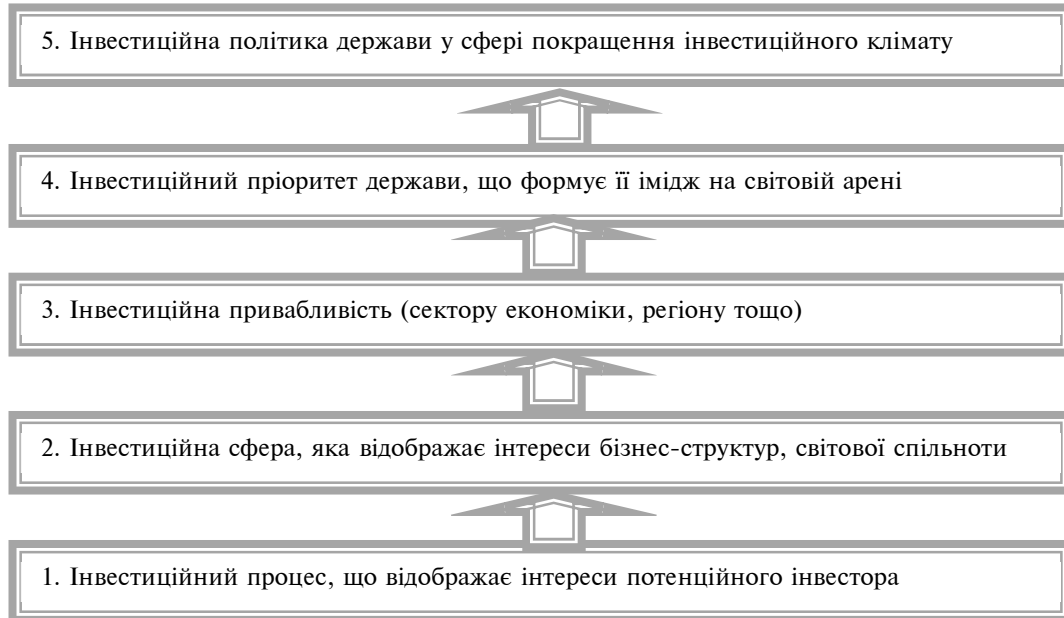

Рис. 1. Рівні управління інвестиційним кліматом в економіці України в контексті формування довгострокової стратегічної перспективи

Джерело: авторська розробка.

Однак світовий досвід показує неоднозначність впливу іноземних інвестицій на економічний розвиток країн-реципієнтів, що зумовлено можливістю виникнення негативних ефектів внаслідок реалізації інвестиційних стратегій зарубіжних інвесторів, які можуть не відповідати національним інтересам країни. Тому, інвестиційна політика багатьох держав базується на використанні вибіркових обмежень у сфері іноземного інвестування з урахуванням особливостей національної промислової політики, пов'язаної з захистом нових секторів, національних лідерів, стратегічно важливих підприємств та видів економічної діяльності, що постраждали під час кризи. Врахування всіх ризиків та загроз, пов'язаних із залученням іноземного капіталу у промисловість, та визначення пріоритетних напрямів його спрямування при виробленні комплексної інвестиційної стратегії є важливим фактором забезпечення економічного зростання промисловості у майбутньому.

Важливим напрямом роботи зі здійснення реформ є реалізація Національних проектів – своєрідних «точок зростання» економіки України, центрів залучення інвестиційних ресурсів. За словами Пола Кругмана: «Держава повинна примусити гроші працювати і дати корпораціям поштовх для початку інвестицій» [3, с. 11; 4, с. 18-19]. Тому, на базі Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України була створена програма «Інвестиційна реформа» – сукупність механізмів, проектів та інституцій, синергетично поєднаних між собою та спрямованих на радикальне збільшення об'єму інвестицій в національній економіці. Всі компоненти «Інвестре-

форми» базуються на міжнародній практиці, але адаптовані до умов ведення бізнесу в Україні, взаємопов'язані між собою, мають практичну форму реалізації та фіскальну результативність.

Очікувані результати реалізації програми [9-11]: збільшення об'єму інвестицій до 80 млрд дол. США протягом 2019 – 2020 рр.; покращення суверенних рейтингів України: Doing Business Світового банку (до 100-го зі 145-го місця); зменшення щорічного відтоку іноземних інвестицій до 10%.

Завданням «Інвестреформи» є формування ефективного механізму участі українських інвестиційних проектів у міжнародному інвестиційному ринку, підготовка інвестиційних проектів в Україні за міжнародними стандартами. Для вирішення поставленого завдання необхідним є опрацювання нових принципів державного управління, трансформація управлінських підходів у всій системі виконавчої влади. «Національні проекти» є самостійним фронт-брендом інвестиційного потенціалу України і їх реалізація здійснюється у поєднанні з іншими компонентами Інвестреформи – Українським банком розвитку, Міжнародним інвестиційним форумом тощо.

Проаналізуємо об'єм інвестицій у реалізацію інвестиційних проектів у регіонах України за 2018 р., що приведено на рис. 2.

Проаналізуємо наведені на рис. 2 дані за деякими з регіонів України. Так, Дніпропетровська область у 2018 р. залучила у реалізацію проектів 3441,26 млн дол. США. З цієї суми [7]:

1) 1231 млн дол. США направлені у будівництво та будівельну індустрію, а саме: будівництво Дніпров-

ського метрополітену, Правобережного підходу до Кайдацького мосту, Південного обходу м. Дніпро, продовження будівництва автомобільної дороги Дніпро – Царичанка – Кобеляки – Решетилівка. Спосіб залучення коштів – кредит;

2) 120 млн дол. США – створення виробництва необслуговуваних герметичних промислових акумуляторних батарей потужністю 1 млн елементів в рік (хімічна і нафтохімічна промисловість). Спосіб залучення коштів – кредит для міжнародної науково-промислової корпорації «Веста»;

3) 500 млн дол. США – створення спільного українсько-китайського виробництва колісних з Ки-

тайською корпорацією «СІТІС Group», групою компаній «УТО» на базі виробничих потужностей ДП «ВО ПМЗ ім. О.М. Макарова». Спосіб залучення коштів – кредит;

4) 568 млн дол. США спрямовані на розширення та модернізацію існуючого виробництва ракетно-космічної та авіаційної техніки ДП «ВО ПМЗ ім. О.М. Макарова» (машинобудування та приладобудування). Спосіб залучення коштів – кредит, бюджетні кошти;

5) 475 млн дол. США спрямовані на створення космічного ракетного комплексу «ЦИКЛОН-4». Спосіб залучення коштів – кредит.

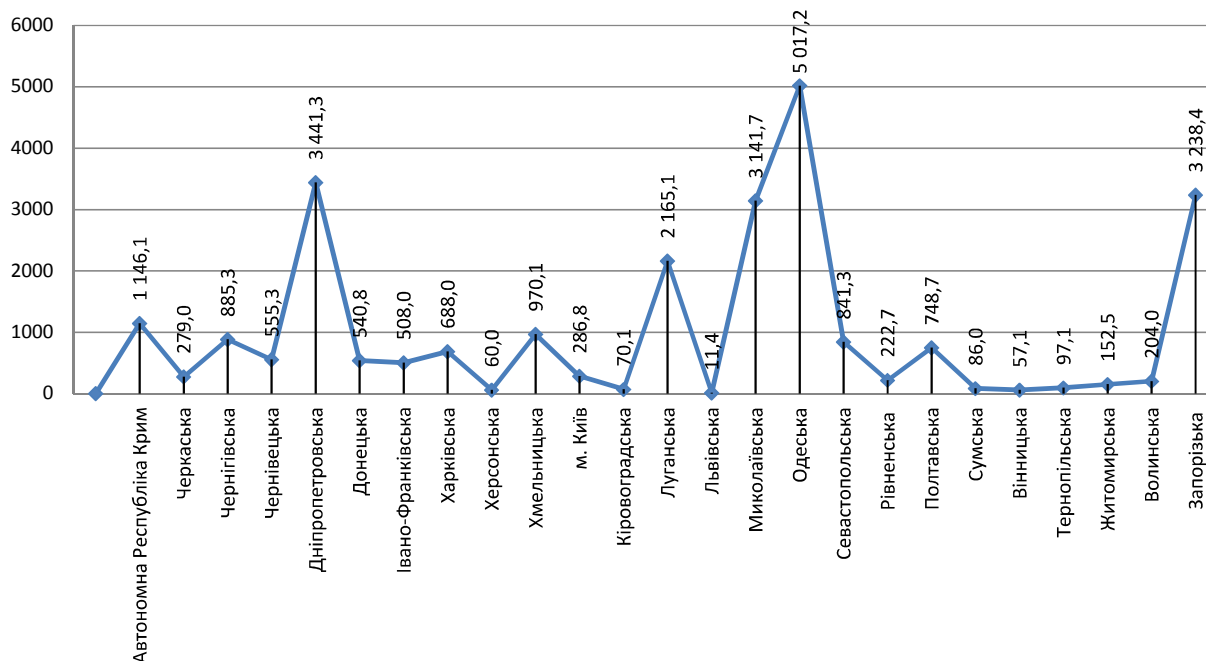

Рис. 2. Об'єм інвестицій в інвестиційні проекти в регіонах України у 2018 р, млн дол. США [7]

Схема взаємозв'язку рівнів управління інвестиційним кліматом в національній економіці на макро-, мезо- та мікрорівнях наведена на рис. 3.

Наведена схема взаємозв'язку рівнів інвестиційного клімату відповідає завданню управління інвестиційним кліматом в економіці України, оскільки визначає коло складових, на які необхідно впливати, і розподіляє цей вплив на кількісний (спрямований на оптимізацію фінансової діяльності у державі) і якісний (спрямований на покращення бізнес-іміджу України за рахунок активної протидії негативним факторам зовнішнього середовища).

Ефективне управління інвестиційним кліматом економіки України за визначеною ієрархією дозволить покращити загальний рівень інвестиційного клімату держави, що, в свою чергу, завдяки покращенню інвестиційного іміджу на вищих ланках ієрархії, зменшить негативний вплив зовнішніх факторів. Отже, активізація інвестиційної діяльності можлива тільки на основі виявлення та систематизації рівнів управління інвестиційним кліматом в національній економіці, що дає можливість, на основі отриманої інформації, розробити комплексну концепцію управління інвестиційним кліматом в національній економіці.

Дослідження показало, що, у зв'язку з відсутністю комплексної системи управління інвестиційним

кліматом в національній економіці, та необхідністю систематизації й взаємозв'язку рівнів управління ним за ієрархією «держава – сектор економіки (регіон) – підприємство», потрібне формування концепції управління інвестиційним кліматом в національній економіці.

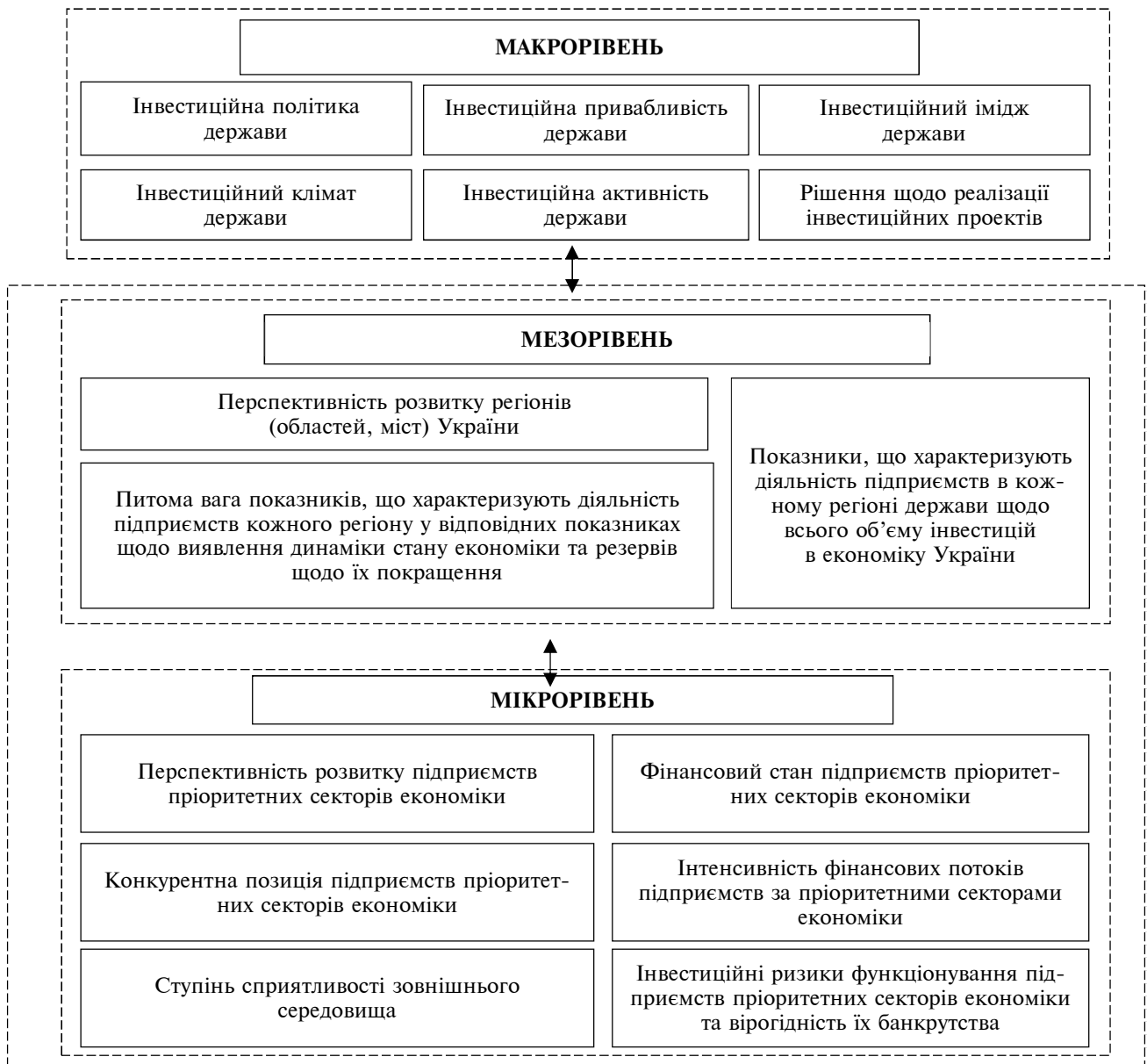
Зарубіжні капіталовкладення в Україні спрямовані не на підтримку національного виробника, а на захоплення внутрішнього ринку товарів і послуг. Метою прямих іноземних інвестицій, які спрямовуються в Україну, не є налагодження виробництва й ефективне виробниче включення у міжнародний поділ праці.

Перелік основних інвестиційних проектів у регіонах України за видами економічної діяльності у 2018 р. представлено у таблиці.

Фінансування зазначених інвестиційних проектів є можливим лише при умові функціонування податкових методів стимулювання інвестицій. Звільнення від оподаткування прибутку підприємств дозволяє не лише зекономити кошти, що є податковими витратами суб'єкта підприємництва, але й направити значні ресурси на розвиток не лише підприємства, а й регіону в цілому. Передумовами для збільшення припливу іноземних інвестицій в Україну є досягнення політичної, економічної і соціальної стабільності в Україні,

подолання економічної кризи, удосконалення і розвиток форм залучення іноземного капіталу [7]. Для реалізації програми «Інвестреформи» держава в особі Комітету економічних реформ формулює проектну ідею,

консолідує необхідні активи, проводить необхідні дозвольні та ліцензійні процедури та розробляє бізнес-план, що закріплюється аудиторськими висновками провідних світових компаній.

----- Ранжування блоків, які відображають рівні інвестиційного клімату в економіці України

Рис. 3. Схема взаємозв'язку рівнів інвестиційного клімату економіки України ієрархії «держава – сектор економіки (регіон) – підприємство»

Джерело: авторська розробка.

На сьогодні Комітетом економічних реформ визначено 10 національних проектів, основними з яких є:

- «LNG термінал» – морський термін з приймання скрапленого природного газу;
- «Відкритий світ» – створення інформаційно-комунікаційної освітньої мережі національного рівня на базі технологій радіозв'язку четвертого покоління (4 G);
- «Енергія природи» – будівництво комплексів вітряних, сонячних та малих гідроелектростанцій, виробництво твердого альтернативного палива.

Об'єм залучення іноземних інвестицій в Україну за видами економічної діяльності впродовж 2018 р. в млн дол. США представлено на рис. 4.

Окрім недосконалого законодавства, проблемами залучення іноземного капіталу до України називають політичну нестабільність, бюрократію та корупцію, безробіття, неконвертованість національної валюти, слабе інформаційне забезпечення іноземних інвесторів про потенційні можливості інвестування; утрудненість доступу до місцевих кредитів фондової діяльності; недосконалість процедури оформлення іноземних

Перелік основних інвестиційних проектів у регіонах України за видами економічної діяльності у 2018 р.

Регіон	Назва найбільшого інвестиційного проекту в регіоні	Об'єм інвестицій, млн дол. США	Спосіб залучення інвестицій	Вид економічної діяльності
Черкаська	Переробка твердих побутових відходів «Інтегрований Центр»	210	Державні гарантії, іноземні інвестиції	Будівництво та будівельна індустрія
Чернігівська	Будівництво сміттєпереробного комплексу	375	Спільне капіталовкладення, кредит	Будівництво та будівельна індустрія
Чернівецька	Реставрація з реабілітацією (добудова) лікувального корпусу дитячої лікарні	56,44	Кошти державного, міського бюджетів та спонсорська допомога	Будівництво та будівельна індустрія
Дніпропетровська	Розвиток виробництва ракетно-космічної і авіаційної техніки	568	кредит, бюджетні кошти	Машинобудування та приладобудування
Івано-Франківська	Гірськолижний комплекс «Бескид» (Долина)	187,5	Зовнішні інвестиції, кредит	Культура, туризм, рекреація, готельний бізнес
Хмельницька	Малоповерхова забудова	500	Продаж майнових прав	Будівництво та будівельна індустрія
Київська	Тарасівське родовище	177,8	Прямі інвестиції	Гірничодобувна промисловість
Кіровоградська	Оптимізація системи тепlopостачання м. Олександрія. Техніко-економічне обґрунтування децентралізації тепlopостачання	16,2	Кредитна лінія міжнародної фінансової установи під 6% річних (ставка LIBOR) в дол. США	Енергетика та альтернативні види палива
Миколаївська	Універсальний морський комплекс терміналів	2409	Грошові внески	Будівництво та будівельна індустрія
Одеська	Автодорога Одеса-Рені	1118	На умовах концесії	Будівництво та будівельна індустрія
Рівненська	Виробництво поліетилену	150	Вкладання коштів	Будівництво та будівельна індустрія
Полтавська	Будівництво мосту через річку Дніпро в місті Кременчуці Полтавської області	657,9	зовнішні інвестиції	Будівництво та будівельна індустрія
Сумська	Реконструкція сірчаноокислотного цеху № 4 з доведенням потужності до 300 тис. тонн моногідрату на рік	57,90	Залучення кредитних ресурсів	Хімічна і нафтохімічна промисловість
Житомирська	Проект високоефективної системи тепlopостачання м. Житомира зі створенням компанії по наданню комплексу житлово-комунальних послуг в окремому мікрорайоні	42,78	Кошти вітчизняного інвестора, іноземні інвестиції	Торгівля та надання послуг
Волинська	Будівництво санаторно-курортного комплексу в с. Журавичі, Ківерцівського району	17,82	Надання послуги гостинності, лікування і реабілітації	Культура, туризм, рекреація, готельний бізнес
Запорізька	Гірничо-збагачувальний комбінат на базі Васинівського залізрудного родовища	1130	Створення підприємства	Гірничодобувна промисловість

інвестицій; порівняно високі податки і незначні інвестиційні пільги; недостатнє страхування від політичного і економічного ризику. Для заохочення інвесторів необхідно проводити наступні кроки: створення стратегічної програми іноземного інвестування, яка б надала іноземним інвесторам вигідні умови для здійснення інвестиційної діяльності; реформа правового регулювання режиму іноземного інвестування, а також надання захисту і гарантій держави інвесторам від змін у законодавстві; створення вільних економічних зон та боротьба із корупцією, встановлення прозорих інвестиційних схем.

Висновки. Проведено діагностування стану управління інвестиційним кліматом за секторами національної економіки у напрямі реалізації інвестиційних проектів. Проаналізовано обсяги іноземних інвестицій залежно від секторів національної економіки. Виявлено, що основну суму коштів вкладено в реалізацію інвестиційних проектів, що стосуються двох видів економічної діяльності: 1) культура, туризм, рекреація, готельний бізнес – 780,9 млн дол. США; 2) транспорт – 270 млн дол. США.

Подальші дослідження необхідно проводити у напрямі оптимізації управління інвестиційним кліматом

в економіці України. Зокрема, розробки комплексної моделі оцінки стану інвестиційного клімату в національній економіці та аналізу й удосконалення методико-організаційних засад контролю інвестиційного клімату через використання моделі моніторингу його стану в економіці України.

Список використаних джерел

1. Сухоруков А.І., Крупельницька Т.П. Пріоритети державної політики щодо інвестиційного забезпечення структурних зрушень у промисловості. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/invest_zabezp-2873f.pdf.
2. Мусіна Л.А. Формування та реалізація державної політики сприяння розвитку інноваційних виробництв і технологій. *Формування ринкових відносин в Україні*: зб. наук. пр. Київ: НДЕІ, 2012. № 5 (132). 214 с.
3. Гайдуцький А.П. Методологічні аспекти інвестиційної привабливості економіки. *Регіональна економіка*. 2004. № 4. С. 81-86.
4. Головатюк В. М., Соловійов В. П. Проблеми поліпшення інноваційної сприятливості регіональних економік. *Регіональна економіка*. 2010. № 1. С. 89 – 98.

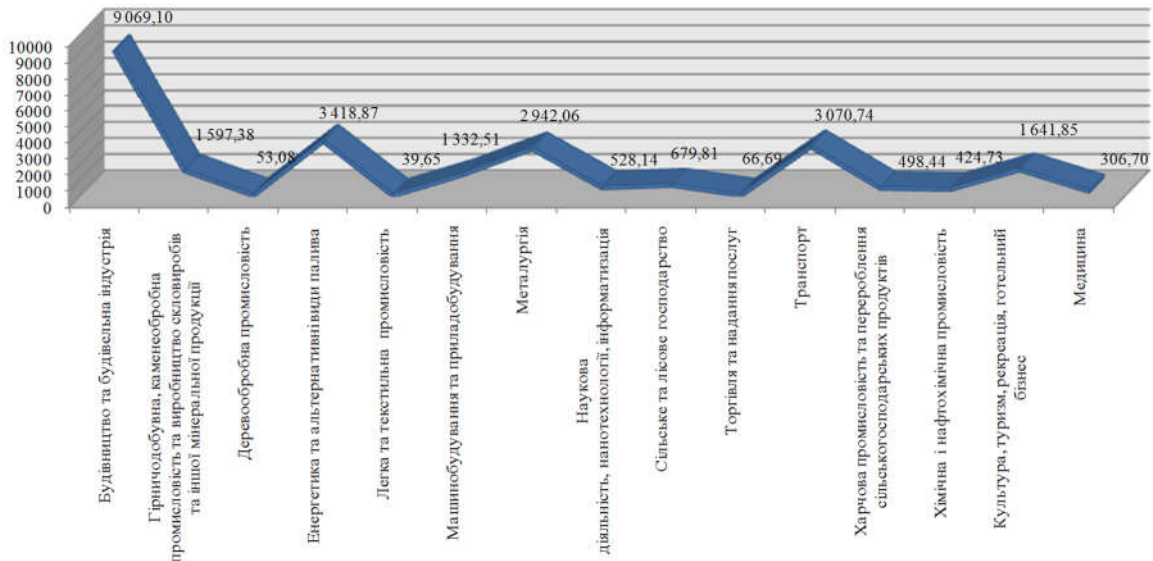

Рис. 4. Обсяг інвестицій у пріоритетні проекти на території України за видами економічної діяльності (2012 р.), млн дол. США [7]

5. Чумаченко М.В. Моделювання інвестиційних процесів в агропромисловому комплексі України: монографія. Вінниця: Глобус-Прес, 2012. 136 с.

6. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія. Київ: НІСД, 2009. 336 с.

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

8. Макроекономічний показник. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57896

9. Пріоритети інвестиційної політики у контексті модернізації економіки України: аналітична доповідь. Київ: НІСД, 2013. 48 с.

10. Офіційний сайт «Інституту розвитку менеджменту (IMD)». URL: <http://www.imd.org/>.

11. Офіційний сайт «Американського дослідного центру «Фонд спадщини» (The Heritage Foundation)». URL: <http://www.heritage.org/>.

12. Офіційний сайт «Інституту Като». URL: <http://www.cato.org/>.

References

1. Sukhorukov A.I., Krupelnytska T.P. *Prioritety derzhavnoi politiki shhodo investitsijnogo zabezpechennja strukturnih zrushen' u promislivosti* [The priorities of public policy for investment support structural changes in the industry]. Retrieved from http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/invest_zabezp-2873f.pdf [in Ukrainian].

2. Mussina L.A. (2012). *Formuvannja ta realizacija derzhavnoi politiki sprijannja rozvitku innovacijnih virobnictv i tehnologij* [Formulation and implementation of public policies to promote innovation and production technology]. Kyiv, NDEI. 214 p. [in Ukrainian].

3. Haidutsky A.P. (2004). *Metodologichni aspekti investitsijnoi privablivosti ekonomiki* [Methodological aspects

of investment attractiveness of economy]. *Regional Economics*, 4, pp. 81-86 [in Ukrainian].

4. Golovatyuk V.M. (2010). *Problemi polipshennja innovacijnoi sprijatlivosti regional'nih ekonomik* [Problems improving of the innovation favourable of regional economies]. *Regional Economics*, 1, pp. 89-98 [in Ukrainian].

5. Chumachenko N.V. (2012). *Modeljuvannja investitsijnih procesiv v agropromislovomu kompleksi Ukraini* [Investment processes modelling in the Ukrainian agriculture]. Vinnytsia, Globe Press, 136 p. [in Ukrainian].

6. Zhalilo J.A. (2009). *Teorija ta praktika formuvannja efektyvnoi ekonomichnoi strategii derzhavi* [Theory and practice of forming an effective economic strategy states] Kyiv, NISS, 336 p. [in Ukrainian].

7. The official website of the State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

8. Macroeconomic indicator. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57896 [in Ukrainian].

9. *Prioritety investitsijnoi politiki u konteksti modernizacii ekonomiki Ukraini: analitichna dopovid* [Priorities investment policy in the context of the modernization of Ukrainian economy: analytical report] K., NISS, 2013, 48 p. [in Ukrainian].

10. Research methodology. IMD World Competitiveness Year-book, 2013. Retrieved from http://www.imd.ch/research/centers/wcc/research_methodology.cfm.

11. The official website of "American research center" (The Heritage Foundation). Retrieved from <http://www.heritage.org/>.

12. The official website "Cato Institute". Retrieved from <http://www.cato.org/>.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2019

Прийнято до друку 19.12.2019

Формат цитування:

Вакулич М. М. Глобалізаційні виклики економіки України: діагностування стану інвестиційного клімату як рушійної сили в контексті економічних тенденцій сьогодення. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 38-43. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).38-43](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).38-43)

Vakulich M. M. (2019). Globalizing challenges of Ukraine's economy: diagnosing the state of investment climate as a driving force in the context of economic tendency. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (37), pp. 3-7. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).38-43](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).38-43)